

THE ARGUMENTATIVE JUDICIAL DISCOURSE – LINGUISTIC HIGHLIGHTS**Silvia PITIRICIU, Associate Professor, PhD, University of Craiova**

Abstract: In the act of justice, the competence of the speaker, i.e. the lawyer, involves knowledge, skills and practical abilities, reasoning, the logic of ideas, a certain legal culture. By verbal and non-verbal language (gestures, facial expression) before the courts, the lawyer attempts to influence the opinions of the judge and jurymen. His argumentative discourse follows several stages and contains elements characterizing legal language, as well as elements belonging to common language. The technicality and accessibility of terms are fundamental and complementary features. At the level of utterances, argumentation means a series of simplifications, changes and reformulations, operations bound by thought and language flexibility, ensuring the lawyer's success while pleading.

Keywords: argumentation, legal language, utterance, connector, meaning

1. Introducere

În actul de justiție, procesul de comunicare în cadrul căruia se formulează și se transmite discursul juridic este complex. El presupune o diversitate de competențe, o adecvare situațională și stilistică. Competențele profesionale includ cunoștințe de specialitate, dar și de cultură juridică, de cultură generală, deprinderi și abilități practice profesionale. În oratoria judiciară, avocatul și discursul său sunt elemente-cheie. În discurs (pledoarie) se observă competența lingvistică, socioculturală, enciclopedică,¹ a avocatului. Numit generic *ars dicendi*², discursul juridic argumentativ presupune un număr mare de acte de vorbire realizate la intervale distincte, la care participă completul de judecată și auditoriul.

Ca specie a discursului juridic, pledoaria este un discurs argumentativ, o „expunere orală făcută de avocat în fața instanțelor judecătorești, pentru apărarea cauzei uneia dintre părțile implicate în proces” (NDULR, 1051). Ca expunere liberă³, pledoaria este un act unic, un discurs direct (*face to face*), și persuasiv (urmărește să convingă auditoriul, să determine o convingere⁴). Avocatul pledează, în mod obișnuit, pentru client, pentru completul de judecată și pentru auditoriu. Argumentarea este un act prin care avocatul își pune în valoare cunoștințele juridice, tehnice, logica, raționamentul, demonstrația, precum și oratoria. Argumentarea presupune talent intelectual, pentru că în demersul său, avocatul face analiza, sinteza, compararea și interpretarea faptelor, pentru convingerea auditoriului. Argumentarea vizează „o luare de poziție”, „adeziunea la anumite idei considerate adevărate”⁵. Ideile și raționamentele juridice trebuie „să reflecte drumul spre adevărul cauzei și, implicit, spre

¹ Cf. Roventă-Frumușani, 2005, p. 65.

² Cf. Manolescu, 1998, p. 144.

³ Este cunoscut mai mult caracterul oral al pledoariei; poate fi și un tip de discurs scris (concluziile scrise depuse de avocat instanței).

⁴ Cf. Manolescu, 1998, p. 115.

⁵ Cf. Roventă-Frumușani, 2005, p. 77.

soluționarea litigiului”⁶. Cunoașterea legislației și stabilirea obiectului procesual sunt esențiale în dosarul cauzei, pentru a identifica punctele forte și punctele slabe ale adversarului, faptele relevante și concludente, mijloacele de probațiune, soluționarea problemelor de drept⁷. Prin cele susținute, avocatul trebuie să ofere ceea ce corespunde speței, naturii procesului, în funcție de particularitățile sale individuale.

2. Caracteristici

Discursul juridic argumentativ (prin generalizare, *argumentația*) este un proces complex, care nu se desfășoară numai în instanță. El implică o întreagă muncă în afara sălii de judecată, studiul pe teren pentru adunarea probelor, studiul în bibliotecă, valorificarea întregii competențe juridice, științifice și morale, trecute prin filtrul personalității avocatului. Pornind de la *questio facti* și *questio iuris* (situația de fapt și expunerea problemelor de drept), dezbaterile judiciare se desfășoară după un tipic. În structura discursului se identifică mai multe etape desemnate prin termeni consacrați în retorica antică latină și cunoscuți în practica judiciară: *exordium*, *propositio*, *divisio*, *narratio*, *confirmatio*, *refutatio*, *digressio*, *peroratio*⁸. Fiecare etapă, cu caracteristici specifice, are echivalenți termeni comuni în limba română: *exordiul* sau introducerea, prima parte a discursului, este pregătirea de ordin psihologic, care include prezentarea portretului inculpatului, un expozeu scurt și clar al tezei care va fi demonstrată, și care are drept scop trezirea interesului pentru cauză, îndreptarea atenției spre cel care vorbește; *propunerea* se identifică cu fraza care anunță succint faptele și propunerea avocatului, adică expunerea a ceea ce dorește avocatul să obțină de la instanță; *diviziunea* sau împărțirea include părțile tratate într-o ordine clară, logică; *narațiunea* presupune subiectul, expunerea clară, concisă și credibilă a faptelor; *confirmația* este demonstrarea punctului de vedere propriu, prin care sunt susținute argumentele în favoarea clientului; *refutația* sau respingerea presupune combaterea argumentelor adversarului; *digresiunea*, cu rol esențial în contextul general al pledoariei, trebuie să fie concludentă, să nu plictisească sau să obosească auditoriul; *perorația* sau încheierea presupune sintetizarea rezultatelor demonstrației și concluzia. Publicul percepe structura discursului simplificată la patru etape: *introducere*, *subiect*, *argumentare*, *perorație*. Rolul esențial în pledoarie îl are *argumentarea*, bazată pe raționamente referitoare la situația concretă de comunicare. *Argumentarea* este un tip de discurs care trebuie să convingă auditoriul sau interlocutorul de adevărul ori falsul faptelor⁹.

3. Terminologie

În pledoarie, avocatul utilizează indiscutabil termeni tehnici. Pentru a fi înțeles și de către nespecialiști (în cauză, inculpatul pe care îl apără), avocatul trebuie să recurgă la o serie de operații de transformare și de simplificare a conținutului conceptelor utilizate în discurs. La nivel terminologic, conceptele vehiculate în pledoarie se identifică în general în lucrările lexicografice. Dicționarele specializate înregistrează o definiție tehnică a termenilor, cele de uz general, o definiție accesibilă nespecialiștilor. De exemplu: *recurs* „cale de atac prin care

⁶ Cf. Păuneț, 1975, p. 32, apud Țiclea, 2010, p. 195.

⁷ Cf. Radu-Golea, 2012, p. 33-38.

⁸ Cf. Manolescu, 1998, p. 160.

⁹ Cf. Malaurie, 2000; Țiclea, 2010, p. 190.

se cere unei instanțe superioare să verifice legalitatea și temeinicia unei hotărâri judecătorești, nedefinitive, în vederea anulării și modificării ei” (definiție tehnică)¹⁰, cf. „cerere în vederea anulării unei hotărâri judecătorești” (definiție simplificată)¹¹; *speșă* „pricină concretă supusă spre rezolvare unui organ de jurisdicție” (definiție tehnică)¹², cf. „cauză”, „pricină”(definiție prin sinonimie)¹³; *făptuitor* „persoană care a săvârșit nemijlocit o faptă prevăzută de legea penală sub forma tentativei sau a infracțiunii consumate și împotriva căreia nu a început urmărirea penală, moment din care acesta devine învinuit”(definiție tehnică)¹⁴, cf. „făptaș” (definiție prin sinonimie)¹⁵. Definițiile termenilor juridici lasă să se observe caracterul compozit¹⁶ al discursului juridic, în care elemente ale limbajului specializat se îmbină cu cele ale limbii comune.

Limbajul pledoariilor include o varietate de elemente. În limba română, aceștia sunt termeni neologici, de origine latino-romanică, precum *abjudecare*, *alibi*, *cauțiune*, *clauză*, *curator*, *tutelă* (substantive); *a abroga*, *a admite*, *a contesta*, *a recuza* (verbe); termeni cu circulație în limba comună sau proveniți din limbajul popular, dar specializați ulterior pentru domeniul juridic, prin mutații semantice: *circumstanță*, *dobândire*, *repararea (pagubei)*. Terminologia juridică trebuie să fie precisă și unitară, dar și accesibilă, mai cu seamă, auditoriului. Din perspectiva tehnicii judiciare, tehnicitatea și accesibilitatea termenilor¹⁷ sunt fundamentale și complementare. De aceea, termenii specializați, pot fi înlocuiți de avocat în discuția cu clientul său, prin lexeme sau sintagme sinonime din lexicul general, comun. De exemplu: *dol* = viclenie, *fraudă* = înșelăciune, *justițiabil* = client, *intimat* = citat într-un proces în calitate de pârât, *a exonera* = a scuti pe cineva de o datorie sau o obligație, *filiație* = legătură de rudenie, *petent* = petiționar, *justițiabil* = client ș.a. La fel, și în situația unităților perifrastice, care au intrat în jargonul avocaților: *a exercita calea de atac* = a reexamina o hotărâre judecătorească (ce nu satisface una dintre părți), *a pari* = la fel, *actio civilis* = acțiune civilă, *error facti* = eroare de fapt, *divortium bona gratia* = divorț prin bună înțelegere, *fraus creditorum* = înșelarea creditorilor, *a fortiori* = cu atât mai mult, *actio in rem* = acțiune cu privire la un bun, *locus delicti commissi* = locul comiterii infracțiunii etc.¹⁸ Avocatul utilizează termeni uzuali, accesibili din perspectiva intereselor practice ale cetățeanului.

3. Elemente de pragmalingvistică

Pledoaria presupune susținerea discursului explicativ ori descriptiv al avocatului în fața instanțelor, nu înainte de a reflecta asupra celor spuse, de a ordona datele și mai ales, argumentele. Avocatul trebuie să aibă capacitatea de a construi, de a inventa, de a se adapta la situațiile create, prin presupuziții, să folosească *argumentum a fortiori* (dintr-un motiv mai puternic, cu atât mai mult), *argumentum ad iudicium* (bazat pe judecata asupra naturii

¹⁰ <http://www.rubinian.com/dictionar>

¹¹ DEXI, 1648.

¹² <http://www.rubinian.com/dictionar>

¹³ <http://www.rubinian.com/dictionar>

¹⁴ <http://www.rubinian.com/dictionar>

¹⁵ DEXI, 717.

¹⁶ Cf. Sourieux, Lerat, 1975, p. 9.

¹⁷ Cornu, 2005, p. 59.

¹⁸ Pentru expresiile latine, a se vedea Săuleanu, Rădulețu, 2007.

lucrurilor), argumente deductive, care presupun implicația logică, relația cauză-efect. Enunțurile sunt importante prin mesajul transmis. Ordinea în care frazele se succed trebuie să corespundă succesiunii ideilor¹⁹. În discursul avocatului, se disting mai multe tipuri de enunțuri: *verdictive*, (recunoscute prin formula *apreciez că...*), *exercitive* (*solicit audierea...*), *comisive* (*mă angajez să...*), *comportative* (*ne cerem scuze...*)²⁰ și o anumită strategie argumentativă. Legăturile pragmatice de tip argumentativ sunt marcate prin diferiți conectori: cauzali, de susținere a argumentelor ori de respingere a contraargumentelor (conjunțiile *întrucât, fiindcă, deoarece*, adverbul *cum* devenit conjuncție prin conversiune, locuțiunile conjuncționale *pentru că, din cauză că, din pricină că*); concesivi, de rezervă sau dezacord față de argumentele interlocutorului (conjuncția *deși*, locuțiunile conjuncționale *chiar dacă, chiar să, și dacă, măcar dacă, măcar să*); adversativi, care marchează contradicția argumentativă (conjuncțiile *dar, iar, însă, ci*, locuțiunea conjuncțională *numai că*), explicativi (adverbul *adică, anume*), de precizare (adverbele *tocmai, chiar*, locuțiunea adverbială *cel puțin*), concluzivi (conjuncțiile *deci, așadar*, locuțiunile conjuncționale *prin urmare, în concluzie*) etc. Verbe precum *vedeți, știți, așteptați* sunt specifice pledoariilor.

În fiecare etapă a discursului, termenii utilizați trebuie să fie adecvați situațiilor și evenimentelor, condițiilor de comunicare²¹.

Expresivitatea în discurs este la fel de importantă precum claritatea frazelor. Utilizarea unor figuri de stil, în special *metafora in praesentia* sau *in absentia*, metonimia, utilizarea unor figuri de gândire, nu este străină niciunui avocat. Anadiploza, anafora, brahilogia (prin maxime și proverbe), butadele, eufemismul, aluzia, ironia, antiteza faptelor, interogația retorică condensează sentimente puternice și stimulează curiozitatea auditoriului, îndeamnă la reflecție; supozițiile, intențiile au rolul de a produce un efect asupra interlocutorului, contribuie la realizarea unui discurs persuasiv.

4. Concluzii

Avocatul trebuie să respecte rigoarea științifică în argumentare, să uzeze în fața instanței de terminologia adecvată situației de comunicare: termeni specializați, chiar ultraspecializați și, în raport cu clientul său, un lexic comun, uzual. Reformulările sunt necesare pentru a se face înțeles de către nespecialiști (clientul, publicul). Competența profesională a avocatului presupune flexibilitate în gândire și în limbaj, prezență de spirit în sesizarea elementelor care trebuie evidențiate, un discurs clar, legat, eficient pentru atingerea scopului, acela de a convinge completul de judecată de adevărul celor susținute.

Bibliografie

Austin, John, *How to Do Things with Words*, London, Oxford University Press, 1976.
Cornu, Gérard, *Linguistique juridique*, Paris, Montchrestien, 2005.

¹⁹ Pentru sintaxa textului juridic, a se vedea și Topală, 2004.

²⁰ Cf. Austin, 1976, p. 40.

²¹ A se vedea Stoichițoiu Ichim, 2006.

- Dima, Eugenia (coord.), *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române (DEXI)*, Chișinău, Editura Arc, Editura Gunivas, 2007.
- Malaurie, Philippe, *Anthologie de la pensée juridique*, Édition Cujas, 2000.
- Manolescu, Mircea, *Arta avocatului. Șapte prelegeri*, București, Editura Humanitas, 1998.
- Oprea, Ioan, Panfil, Carmen Gabriela, Radu, Rodica, Zăstroiu, Victoria, *Noul dicționar universal al limbii române (NDULR)*, București, Chișinău, Editura Litera Internațional, 2006.
- Radu-Golea, Cristina, *The Grammar of argumentation in legal discourse*, in vol. *Terminologie: textes, discours et accès aux saviors spécialisés*, GLAT, Genova, 2012, p. 33-38.
- Roventă-Frumușani, Daniela, *Analiza discursului. Ipoteze și ipostaze*, Buicurești, Editura Tritonic, 2005.
- Săuleanu, Lucian, Rădulețu, Sebastian, *Dicționar de expresii juridice latine*, București, Editura C.H. Beck, 2007.
- Sourieux, Jean-Louis, Lerat, Pierre, *Le langage du droit*, Paris, Presses Universitaires de France, 1975.
- Stoichițoiu Ichim, Adriana, *Semiotica discursului juridic*, București, Editura Universității din București, 2006.
- Topală, Dragoș Vlad, *Sintaxa propozițiilor subordonate din codurile juridice de la 1863-1865*, Craiova, Editura Universitaria, 2004.
- Țiclea, Alexandru, *Retorica*, București, Universul Juridic, 2010.
- *** *Dicționar juridic*, <http://www.rubinian.com/dictionar>